

Володимир Васильович ПРЯДКО

доктор економічних наук,
професор,
кафедра обліку та оподаткування
Університет Короля Данила
E-mail: volodymyr.priadko@iful.edu.ua

**ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ, ЗУМОВЛЕНИХ ОПЕРАЦІЯМИ З
ПЕРЕОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ**

Прядко В. В Проблеми обліку доходів і витрат, зумовлених операціями з переоцінки фінансових інвестицій. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 233-237.

Анотація

Вступ. Досліджено сутність фінансових інвестицій як об'єкта бухгалтерського обліку. Висвітлено порядок переоцінки фінансових інвестицій та розкрито її значення у приведенні балансової вартості таких активів до справедливої вартості. Наведено порядок відображення результатів переоцінки фінансових інвестицій у системі рахунків бухгалтерського обліку та запропоновано удосконалення методики обліку доходів і витрат, зумовлених операціями з переоцінки фінансових інвестицій.

Мета. Мета статті полягає в дослідженні діючої практики облікового відображення доходів і витрат, зумовлених операціями з переоцінки фінансових інвестицій, придбаних в обмін на корпоративні права.

Метод (методологія). У процесі дослідження використано низку наукових методів, серед яких – порівняння, групування, аналіз та синтез.

Результати. У статті узагальнено наукові підходи до сутності фінансових інвестицій. Розроблено рекомендації з удосконалення обліку доходів і витрат, зумовлених операціями з переоцінки фінансових інвестицій задля достовірного розкриття інформації про результати інвестиційної діяльності у звітності та прийняття виважених і обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: фінансові інвестиції; доходи; витрати; собівартість; справедлива вартість; оцінка; переоцінка.

Volodymyr Vasylovych PRIADKO

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Department of Accounting and Taxation,
King Danylo University
E-mail: volodymyr.priadko@iful.edu.ua

**ISSUES OF INCOME AND EXPENDITURE ACCOUNTING
CAUSED BY FINANCIAL INVESTMENTS REVALUATION**

Abstract

Introduction. The nature of financial investments as an object of accounting is investigated. The procedure of financial investments revaluation is highlighted. Its importance for reducing the carrying amount of such assets to fair value is shown. Arrangement of results of financial investments revaluation in the accounting system is presented. The method of income and expenditure accounting, which is caused by financial investments revaluation, is proposed.

Purpose. The aim of the research is to study the current practice of income and expenditure accounting, which are caused by revaluation of financial investments purchased in exchange for corporate rights.

Method (methodology). In the process of research a number of scientific methods, including method of comparison, method of grouping, method of analysis and synthesis, has been used.

Results. The article summarizes the scientific approaches to the nature of financial investments. Recommendations on improving income and expenditure accounting caused by revaluation of financial investments are developed for the purpose of reliable arrangement of the investment activity results in reports and adoption of balanced and sensible management decisions.

Keywords: financial investments; income; expenditure; cost; fair value; evaluation; revaluation.

Вступ

На діяльність суб'єктів господарювання здійснює суттєвий вплив як зовнішнє, так і внутрішнє економічне середовище, зокрема інфляційні процеси, які впливають на балансову вартість активів підприємства, у тому числі фінансових інвестицій. Оскільки на активному ринку справедлива вартість фінансових інвестицій може істотно відрізнятись від їх балансової вартості. Саме тому виникає необхідність у приведенні останньої до ринкової вартості шляхом здійснення переоцінки, результати якої впливають на доходи і витрати іншої діяльності емітента корпоративних прав. Враховуючи вищезазначене, необхідно провести додаткові дослідження методики переоцінки фінансових інвестицій та удосконалення порядку обліку доходів і витрат, визнаних під час зміни вартості досліджуваних активів.

Розгляд питань, зумовлених порядком облікового відображення як довгострокових, так і поточних фінансових інвестицій зробили такі вчені, як Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Гуцайлук З. В., Єфіменко В. Г., Завгородній В. П., Костюченко В. М., Кужельний М. В., Ловінська Л. Г., Пушкар М. С., Сопко В. В., Ткаченко Н. М. Уманців Г. В. та інші науковці. Проте в умовах сьогодення питання облікового відображення та впливу результатів переоцінки фінансових інвестицій на формування доходів й витрат і досі залишаються актуальними, а відтак потребують додаткового вивчення й вдосконалення.

Мета статті

Метою дослідження є вивчення сучасного стану обліку операцій з переоцінки фінансових інвестицій, а також визначення її впливу на доходи й витрати та формування рекомендацій щодо вдосконалення порядку облікового відображення зміни вартості фінансових інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасній економічній літературі залежно від об'єкта і предмета свого дослідження науковці наводять різні трактування поняття «фінансові інвестиції» (табл. 1).

Таблиця 1. Трактування поняття «фінансові інвестиції» у різних економічних дослідженнях

№ з/п	Автор	Зміст поняття «фінансові інвестиції»
1	Бланк І. А.	вкладення капіталу у різні фінансові інструменти, головним чином у цінні папери, з метою отримання доходу [1, с. 380]
2	Вахрін П. І.	капітал, що вкладається в цінні папери: акції, облігації та ін., таким чином, це – кошти, що вкладаються у фінансові активи [2, с. 17]
3	Воронцовський А. В.	інвестування в цінні папери [3, с. 244]
4	Градасов В. М.	засіб забезпечення механізму фінансування зростання і розвитку економіки країни; будь-який інструмент, у який можна вкласти гроші, розраховуючи зберегти чи помножити їх [4, с. 102]
5	Денисенко М. П.	вкладання коштів у фінансові активи, тобто придбання суб'єктами господарювання і приватними особами цінних паперів різних емітентів [5, с. 143]
6	Дука А. П.	вкладення капіталу (коштів чи інших ресурсів) у фінансові активи, тобто фондові та грошові фінансові інструменти, статутні капітали юридичних осіб з метою отримання майбутніх вигід, зокрема у вигляді прибутку (доходу), зростання вартості капіталу і / або часткового чи повного контролю над діяльністю [6, с. 98]
7	Коваленко Ю. М.	капітал, що вкладається у фондові та грошові фінансові інструменти, статутні капітали юридичних осіб з метою отримання прибутку (доходу) і/або зростання вартості капіталу [7, с. 10]
8	Козаченко Г. В.	вкладення інвестиційного капіталу у фінансові активи інших суб'єктів (ціні папери, частки у статутних фондах підприємств) [8, с. 20]
9	Майорова Т. В.	вкладення коштів у фінансові інструменти, серед яких переважають цінні папери, з метою отримання доходу (прибутку) в майбутньому [9, с. 221]
10	Пересада А. А.	вкладення грошей в різні фінансові інструменти (цінні папери, банківські депозити, валюту, коштовні метали і каміння) [10, с. 112]
11	Шихвердієв А. П.	форма руху (накопичення, акумуляції, розподілу, перерозподілу, переливу) національного фінансового капіталу, що є своєрідною формою усупільнення виробничо-господарської діяльності, яка активно сприяє реальному усупільненню національного капіталу незалежно від його суб'єктної приналежності [12, с. 24]
12	Шморгун Н. П., Головко В. І.	активи, які отримує підприємство з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора [13, с. 521]

На законодавчому рівні фінансові інвестиції визначено як активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвесторів. Останні, здійснюючи операції, пов'язані із вкладенням власних ресурсів у фінансово-господарську діяльність об'єкта інвестування, повинні достовірно оцінювати придбані цінні папери. Проводити таку оцінку можливо з використанням низки інструментів, вибір яких залежить від способу придбання фінансових інвестицій, а також їх утримання на дату формування фінансової звітності. Під час придбання фінансові інвестиції оцінюються та відображаються в системі рахунків бухгалтерському обліку за собівартістю, яка формується залежно від джерела отримання цінних паперів (рис. 1).

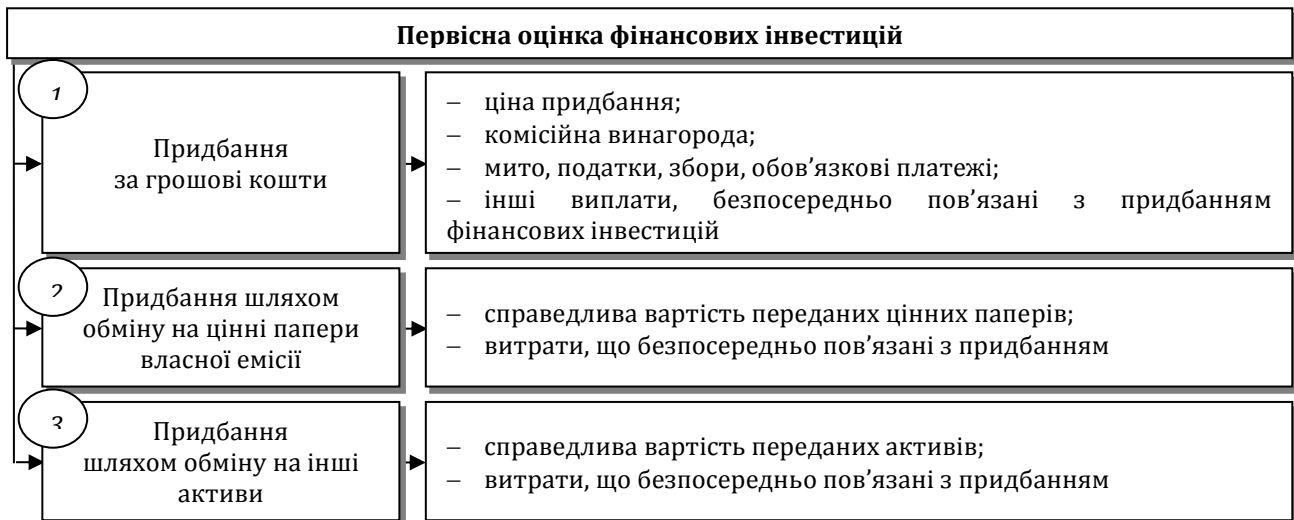

Рис. 1. Первісна оцінка фінансових інвестицій при придбанні

На дату складання фінансової звітності порядок оцінювання фінансових інвестицій залежить:

- по-перше, від строку очікуваного утримання та ступеня ліквідності фінансових інвестицій (довгострокові чи поточні фінансові інвестиції);
- по-друге, від виду цінних паперів, що сформували пакет фінансових інвестицій.

П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» визначено, що фінансові інвестиції (крім інвестицій, що утримуються підприємством до їх погашення або обліковуються за методом участі в капіталі) на дату балансу відображаються за справедливою вартістю [11], тобто ціною, за якою такі інвестиції можна обміняти між добре обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами (особи, що не мають між собою жодних зобов'язань).

На дату формування фінансової звітності, під впливом ринкових умов, справедлива вартість фінансових інвестицій може відрізнитися (бути як вищою, так і нижчою) від собівартості їх придбання. Враховуючи зазначене, балансова вартість фінансових інвестицій, облікованих на дату балансу за справедливою вартістю, підлягає переоцінці.

Так при уцінюванні придбаного пакета цінних паперів (у випадку перевищення сформованої собівартості придбаних фінансових інвестицій над їх ринковою вартістю), у системі рахунків бухгалтерського обліку визнаються інші витрати за дебетом субрахунку 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій» з одночасним зменшенням балансової вартості:

1) поточних фінансових інвестицій – за умови придбання та утримання таких об'єктів обліку винятково для продажу протягом дванадцяти місяців з дати їх придбання;

2) довгострокових фінансових інвестицій – за умови, що асоційоване чи дочірнє підприємство веде діяльність в умовах, що обмежують його здатність передавати кошти інвестору протягом періоду, який перевищує дванадцять місяців.

У випадку зворотної ситуації, тобто при перевищенні справедливої вартості фінансових інвестицій над собівартістю їх придбання, в системі рахунків бухгалтерського обліку інвестора, такі активи підлягають дооцінці із визнанням інших доходів за кредитом субрахунку 746 «Інші доходи від звичайної діяльності».

Також у складі витрат та доходів іншої діяльності відображаються операції, зумовлені зменшенням (відновленням) корисності фінансових інвестицій (втрата економічної вигоди в сумі перевищення балансової вартості інвестиції над сумою, яку підприємство очікує отримати за час утримання інвестиції). За таким порядком обліковують ті фінансові інвестиції, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо.

Вважаємо за доцільне в обліковій системі інвестора доходи та витрати, сформовані внаслідок переоцінки й зменшення корисності фінансових інвестицій, відображати на субрахунках 746 «Доходи від зміни вартості фінансових інвестицій» й 975 «Витрати від зміни вартості фінансових інвестицій» відповідно. Задля належної побудови аналітичного обліку доходів та витрат, сформованих внаслідок наведених операцій, доцільно відкривати наступні аналітичні рахунки (табл. 2).

Таблиця 2. Пропоновані субрахунки та аналітичні рахунки, призначені для зміни вартості фінансових інвестицій

Синтетичний рахунок	Субрахунок	Аналітичний рахунок	Найменування аналітичного рахунку
74 «Інші доходи»	746 «Доходи від зміни вартості фінансових інвестицій»	7461	Доходи від дооцінки фінансових інвестицій
		7462	Доходи від відновлення корисності фінансових інвестицій
		7463	Інші доходи від зміни вартості фінансових інвестицій
97 «Інші витрати»	975 «Витрати від зміни вартості фінансових інвестицій»	9751	Втрати від уцінки фінансових інвестицій
		9752	Втрати від зменшення корисності фінансових інвестицій
		9753	Інші витрати від зміни вартості фінансових інвестицій

Враховуючи проведенні дослідження практики обліку зміни вартості фінансових інвестицій, придбаних з метою перепродажу, пропований порядок облікового відображення переоцінки та зменшення (відновлення) корисності таких активів наведено на рис. 2.

Рис. 2. Удосконалення аналітичного обліку доходів і витрат, зумовлених операціями із зміни вартості фінансових інвестицій

Висновки та перспективи подальших розвідок

Запропонований порядок облікового відображення результатів зміни балансової вартості фінансових інвестицій, унаслідок їх переоцінки та зменшення (відновлення) корисності, забезпечить вдосконалення аналітичного обліку доходів й витрат інвестиційної діяльності. Внесені пропозиції дозволяють усунути певну невідповідність між назвами субрахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку та забезпечують обчислення достовірного значення фінансового результату діяльності емітента корпоративних прав.

Список літератури

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2007. 653 с.
2. Вахрин П. И. Инвестиции: [учебник] / П.И. Вахрин. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2002. 384 с.
3. Воронцовский А. В. Инвестиции и финансирование: Методы оценки и обоснования. Санкт-Петербург. : Издательство С.-Петербургского университета, 1998. 528 с.
4. Градіасов В. М., Кравченко С. В., Ісаєва О. Є. Інвестування : [навчальний посібник]. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 164 с.
5. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності: [підручник для студентів вищих навчальних закладів]. Київ : Алерта, 2003. 338 с.
6. Дука А. П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування : [навч. посіб.]. Київ : Каравела, 2008. 432 с.
7. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Ірпінь, 2004. 19 с.
8. Козаченко Г. В., Антіпов О. М., Ляшенко О. М., Дібніс Г. І. Управління інвестиціями на підприємстві. Київ : Лібра, 2004. 368 с.
9. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
10. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности. Київ : Лібра, 1996. 344 с.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 зі змінами і доповненнями станом на 31.05.2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.
12. Шихвердиев А. П. Компании на рынке ценных бумаг: [учебное пособие]. Сыктывкар: Издательство Сыктывкарского государственного университета, 2006. 249 с.
13. Шморгун Н. П., Головка, І. В. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.]. Київ : ЦНЛ, 2006. 528 с.

References

1. Blank, I. A. (2007). *Finansovyy menedzhment*. Kyiv : Elga, Nika-Tsentr. [in Russian].
2. Vahrin, P. I. *Investitsii*. Moskva : Izdatel'sko-torgovaya korporatsiya «Dashkov i Ko». [in Russian].
3. Vorontsovskiy, A. V. (1998). *Investitsii i finansirovanie : Metody otsenki i obosnovaniya*. S.Pb. : Izdatel'stvo S.-Peterburgskogo universiteta. [in Russian].
4. Gradiasov, V. M., Kravchenko, S. V., Isayeva, O. Ye. (2004). *Investuvannya*. Kyiv: Centr navchal'noyi literatury`. [in Ukrainian].
5. Deny'senko, M. P. (2003). *Osnovy` investy`cijnoyi diyal`nosti*. Ky`yiv : Alerta. [in Ukrainian].
6. Duka, A. P. (2008). *Teoriya i prakty`ka investy`cijnoyi diyal`nosti. Investuvannya*. Ky`yiv : Karavela. [in Ukrainian].
7. Kovalenko, Yu. M. (2004). *Upravlinnya finansovy`my` investy`ciyamy`*. Irpin`. [in Ukrainian].
8. Kozachenko, G. V. Antipov, O. M., Lyashenko, O. M., Dibnis, G. I. (2004). *Upravlinnya investy`ciyamy` na pidpry`emstvi*. Ky`yiv : Libra. [in Ukrainian].
9. Majorova, T. V. (2009). *Investy`cijna diyal`nist`*. Ky`yiv : Centr uchbovoyi literatury`. [in Ukrainian].
10. Peresada, A. A. (1996). *Osnovy investitsionnoy deyatel'nosti*. Kiev : Libra. [in Ukrainian].
11. Polozhennya (standart) buhgalters`kogo obliku 12 «Finansovi investy`ciyi». Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>. [in Ukrainian].
12. Shihverdiev, A. P. (2006). *Kompanii na rynke tsennyih bumag*. Syiktyivkar: Izdatel'stvo Syiktyiv-karskogo gosudarstvennogo universiteta. [in Russian].
13. Shmorgun, N. P., Golovko, I. V. (2006). *Finansovy`j analiz*. Kyiv : CzNL. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції – 12.10.2018 р., прийнята до друку – 20.10.2018 р.